

УДК 94(477.75)

DOI: 10.22378/kio.2024.1.207-214

«O malümatlar fayda ketirmey, oları bilmemezlikte zararsızdır»*

Шукри Сейтумеров

Татарстан Джумхуриети Илимлер Академиясы

Ш. Марджани адына тарих Институты

Añlatma. İslâmniñ tarqalmasınen musulman olmağan halqlarnen alâqalar keñleşe. İslâm dinini qabul etkenler arasında Tevrat ve İncilni bilgen alimler de çoq ola. Olar dinni qabul etip, Quran ve sünnette de añılğan, özleriniñ muqaddes kitaplarındaki adiselerniñ tasvirinen musulmanlarnen paylaşa ediler. Quranda ve onıñ izaatlarında añılğan İncildeki ikâyelerden biri – bu «yuqlağan yedi qoba gençi» aqqında meşur rivayettir. O «Kehf» («Qoba») suresinde beyan etilip, başqa bir surede ne añıla, ne de tekrarлана. Hristian aleminde bu «yuqlağan gençlerge» olğan ürmüt, zamannen islâm adetlerinde de yer aldı. Bu ceryan Qırım musulmanlarınada tesir etti ve «qoba sakinleri» aqqındaki efsane olarnıñ şahsiy ayatlarında aks olundu. Yani, yeudiy-hristian rivayeti, bir qısım yarımada musulmanlarınıñ halq sanatındaki eşyalarında aks olundu.

Anahtar sözler: İslâm, qoba sakinleri, Qırım, Quran, Tevrat, İncil.

Zamanımızniñ aktual ve müim meselelerinden biri, islâmdan evel yaşağan halqlarnıñ dünyabaqışlarından bazı felsefi fikirlerini musulman cemaatçılığına kirgenini añlamaqtır. İslâmniñ tarqalmasınen musulman olmağan halqlarnen alâqalar keñleşe. İslâm dinini qabul etkenler arasında Tevrat ve İncilni bilgen alimler de çoq ola. Olar dinni qabul etip, Quran ve sünnette de añılğan, özleriniñ muqaddes kitaplarındaki adiselerniñ tasvirinen musulmanlarnen paylaşa ediler. Bu ceryan Qırım musulmanlarınada tesir etti ve «qoba sakinleri» aqqındaki efsane olarnıñ şahsiy ayatlarında aks olundu. Teessüf ki, belgilengen mevzu çoq vaqıt tedqiqatçılar tarafından öğrenilmedi.

Maqalenin esas maqsadı, Qırım musulmanlarınıñ ayatında «qoba sakinleri»niñ («yuqlağan Efes oğlanları») ikâyesini añılma ıntılıvıdır.

Musulmanlar dünyâğa islâm davetini ketirip, çoqusı memleketlerni açtılar. Böyle şekilde Hicriyniñ bir asırı keçti. İslâm bilgileri adamlarğa olğanı kibi, deñiştirilmeyip, musulmanlar olarnı nasıl alğan olsalar, öyle de berile edi. Olar, Quran ayetlerini, onıñ asıl manalarından çetleşmeyip öğrendiler. Ayetler ise,

* Qırımtatar tiline tercime etken ve edebiy işleme keçirgen Zayidova Gülnara.

añlayışlı, qattı imannen ve diqqatlı şekilde bildirile edi. Amma, islâmı yañı memleketlerde yayılması, başqa din temsilcilerinden ğaye çatışmalarına ketirdi. Bu insanlar daa islâm dinini qabul etmeyip, musulman devletlerinde yaşay ediler. Dinniñ tarqalmasınen, musulmanlarınñ yerli halq – yeudiy ve hristianlarnen bağları keñleşip başladı. Bir taraftan, bazı adamlar musulmanlıqı qabul etip, Quran ve Sunnette de añılığan, özleriniñ muqaddes kitaplarındaki adiselerniñ tasvirlerinden paylaşqanlar. Digerleri ise, felsefiy fikirleri ve kendi diniy bilgilerine esaslanıp, musulmanlarnen munaqaşalar qurğanlar. Çünki davet, aqıda ve onen bağlı fikirlerge esaslanı. Musulmanlarınñ islâmğa devet etmek ve öz raqiplerine cevap bermek istekleri, olarnı bazı bir felsefiy fikirlerni öğrenmege teşviq etti, çünki bu insanlarğa munaqaşalar vaqtında belli bir deliller kerek ola edi.

Musulmanlarınñ arasına hristianlar tarafından diniy-felsefiy meseleler kirsetildi ve neticede olar Aristotelniñ eserlerinden tanış oldılar. Çoqusı musulmanlar ayrı felsefiy kitaplarnı öğrenip başladılar. Böyle kitaplarnıñ bir qısmı yunan tilinden assiriy, soñ ise arap tiline tercime etildi. Ahır, bu kitaplarda doğrudan doğru yunan tilinden arap tiline çevirilip başladı. Yunan felsefesi arap tiline suriyeliler tarafından çevirile edi. [3, s. 24]. Bu adise, musulmanlar arasında felsefiy fikirlerniñ tarqalmasına sebep oldi.

Böyleliknen, islâm topraqları, çeşit dünyabaqış ve dinler boyunca munaqaşalar alıp barılığan, muzakere meydanına çevirildi.

İslâm dinini qabul etken yeudiy ve hristianlar arasında Tevrat ve İncilni bilgen alimler de bar edi. Olardan musulmanlarğa pek çoq yeudiy bildirmeleri keçti, soñradan bular, ayetlerniñ izaatlarını daa tolu etmek için, Qurannıñ tefsirine¹ kirsetildi. Adamlarnıñ meraqları ve teren bilgi alma istekleri, Quran ayetlerini eşitkende, olar üstünde tüşünmege teşviq etti. Meselâ, olar «qoba sakinleri»niñ köpegi aqqında eşitkende, onıñ renki nasıl olğanını ya da anda yuqlap qalğanlarınñ adları ne olğanını soray ediler. Ondan da başqa, Musa peyğamberge bilgi qıdırıp kelgen oğlannıñ adı ne olğanını bilmege istey ediler². Böyleliknen, musulmanlar çeşit ikâye ve rivayetlernen rastkelgen soñ, mümin öldürgen oğlan, Musa ve Şuayb aqqında rivayetlerniñ tafsilâtlarını, Nuh peyğamberniñ gemisiniñ büyüklüğünü ve diger şeylerni soray ediler. Bu suallerge cevaplarını, izaatları olğan Tevratda tapmaq mümkün edi. Musulmanlarğa Tevratdaki efsaneler, islâm dinini qabul etken yeudiyler tarafından aqtarılığan. Yeudiylerinñ ikâyelerinden alınıñ malümat, hristianlardan elde etilgenlerden daa çoq edi, onıñ için olarnı musulman alimleri arasında «israiliyyat» dep adladılar. İslâmı qabul etken hristianlar da, İncildeki bazı malümat ve ikâyelerinen paylaşa ediler. Eñ çoq İncil ikâyelerini Abdallah ibn Salam (vef. 663), Kab al-

¹ «Tefsir» sözü anlatmaq degen mananı bildire ve Quran ayetlerine nisbeten qullanıla. Quran tefsiri – bu Qurandaki sözlerniñ, söz birikmelerindeki manalarını anlatmaqtır.

² Hıdır aqqında ikâye.

Ahbar (vef. 652) ve Vahb ibn Munabbih (vef. 732), meşur Mekke alimi İbn Curayc (vef. 767)³ [6, s. 291] bilgenler. Neticede, böyle ikâye ve efsaneler pek çok cıyıldı ve izaatçılar tarafından bazı tefsir kitaplarında kullanıldı. Böyleliknen, yeudiy efsane, rivayet ve diger malümatları mufassirler için tefsir menbaları oldu.

Amma, buña baqmadan, çeşit yönelişlerge qulaq asmayıp, Qurannın ayetlerini añlatmaq için tefsirge pek diqqatlı olğan mufassirlerde olğan. Olarnın tefsir kitapları pek müim dep tanılğan, özleri ise tefsir ve diger bilgi saasında imamlar olaraq sayılğanlar. Böyle tefsirciler arasına İbn Carira at-Tabari⁴, Abu Abdulaha Muhammada al-Kurtubi, Nasafi ve digerleri kirgen⁵.

Quranda ve onun izaatlarında añılğan İncildeki ikâyelerden biri – bu «yuqlağan yedi qoba gençi» aqqında meşur rivayettir. O «Kehf» («Qoba») suresinde beyan etilip, başqa bir surede ne añıla, ne de tekrarlana. Bu rivayet, hususiy şekilde dinlerini qorçalamağa tırışqan ve qobağa saqlanıp, bir çok vaqıt anda yuqlağan yedi Efes gençi (hristian adetine köre) aqqında bildire.

Hristian aleminde bu «yuqlağan gençlerge» olğan ürmət, zamannen islâm adetlerinde de yer aldı. Bu ikâyeye musulman topraqların eñ uzaq köşeçiklerinde Şimaliy Afrikadan alıp, Orta Asiyağa qadar populâr oldu. Başta musulmanlar qoba qayda yerleşe, gençler üç ya da yedi kişi olğan, köpekleri nasıl eken kibi sualler boyunca davalaşqanlar. Soñradan ise, İncilden tafsilâtlarını bilme istegi, yeudiy ve hristian rivayetlerindeki qaramanlarğa ürmət duyğularını doğura. Adetlerge, rivayetlerde añılğan topraqlarğa acılıq merasimi kire. Böyle rivayetlerden birini Rusiye alimi N. Katanov derc etken⁶.

³ İbn Curayca aqiqiy ve şübe doğurğan şeyler arasında farq etmeyip, tapqan malümatnı toplap, birinci muhaddislerge oşağan. O aqqında: «İbn Curayc malümatnı aqiqiyliğine diqqat etmeyip, onı şübe doğurmağan kibi bergendir», – dep aytıla.

⁴ Belli bağdadlı Quran alimi, fikhçi ve tarihçi İbn Carir at-Tabari (vef. 923). Onın 30-tomlıq Cami al-bayan fi tavil al-Kuran («Quran tefsiri boyunca añlatmalar») serlevalı işi tefsir boyunca esas ve itibarlı menba sayıla. at-Tabarinın izaatları tek musulman rivayetlerinin sınırlanmay, olarda daa yeudiy ve hristian adetleri de mevcut. Lâkin buña baqmadan, müellif «yeudilerin rivayetleri» Qurannın manasını añlamaq için mitlaq gerek degildir dep, qayd ete.

⁵ at-Tabari, İbn Kasir, al-Bagavi ve daa bir sıra imamlar Qurannı añlamaq için böyle rivayetlerge diqqat ayırmaqnı yaramay saymasalar da, bazı izaatçılar olarnı tefsirlerde kullanmağa qarşı çıqalar. Öz noqta-i nazarlarını olar, muqaddes manalarını tefsiri şübe doğurmamaq gerek dep, isbatlaylar. Çünkü çoqusı «yeudiy rivayetleri» aynıqsa Ka_ba al-Ahbara ve Vahba ibn Munabbihadan kelgen ikâyeler şübeli malümatqa toludırlar. Ondan da başqa, rivayetlerdeki malümatların çoqusı ziddiyetli, olarda añılğan bazı faktlar ise, faydasız. Böyle soyların terkbine ‘qobada yuqlağan gençler’niñ adları, köpeklerin renkları, Nuh peyğamberniñ gemi büyüklüğü, o qurulğan terekniñ renki ve ilâhre.

⁶ «со слов Логученского татарина», автор сообщения Мюжюб-ахун ездил на поклонение отрокам, спящим в пещере недалеко от города Кара-ходжа в восточ-

Quranda ise, er şeyniñ aqiqiy alını tek Allah bile degen nasiat bar, onıñ içün bu aqta davalaşmaq manasıdır [8, s. 135].

Ve belki bazı taraflardan müellifniñ, musulmanlar dinlerinden uzaq qaramanlarğa añlamayıp muracaat etedirler ve bu diniy ürmet, musulmanlıq tek tış körünişte olğanı içün cemaat içinde şekillenip, saqlanıp qaladır, degen sözleri de aqlıdır. Çünki böyle tıştan diniy, amma içten islâmdan evelki adetler öz yaşayışını devam etemekte ediler [2, s. 67].

«Qoba adamları» aqqında meşur efsane boyunca pek çoq ilmiy edebiyat bar. M. B. Piotrovskiyniñ fikrine köre, rus tilinde eñ tolu tedqiqat A. Krımskiyniñ belli eserinde basılğandır⁷ [8, s. 187].

Bazı musulman topraqlarında, meselâ İdil boyu, Orta Asiya, Şimaliy Afrika kibi yerlerde, «qobada yuqlağan gençler»niñ qaramanları edebiy eserlerde aks olunğan, olarnıñ ve köpekleriniñ adları yüzük, quşaq ve müürlerde basılğan.

Bu efsane, Qırım musulmanları arasında da belli. Yani, yeudiy-hristian rivayeti, bir qısım yarımada musulmanlarınıñ halq sanatındaki eşyalarında aks olundu. Meselâ, yalıboylü nağışçı «yuqlağan gençler» efsanesiniñ süjetini yüzbezde örnek şeklinde tasvir etken. Böyleliknen, yüzbezde gençlerniñ adı ve köpekniñ Qıtmır lağabı, arap ariflerinen nağışlanıp, kürekli qayıq şeklinde kösterilgen. Yüzbez Hicriy taqvim boyunca 1232 senesi azırlanğan, milâdiy esabına köre bu 1816–1817 seneleri ola. Tarihiy degerligi olğan qadimiy qırım-tatar yüzbezi, bugünkü künde Bağçasaray müzeyinde saqlana. O sergide taqdim etilip, seyircilerniñ diqqatını çeke [1, 2022].

Başqa bir adisege köre, dağlıq arasında yerleşken İstilâ köyünde, oña daa bir Rusiye tedqiqatçısı «Qırımniñ uzaq köyü» dep aytqan edi, XIX asırniñ soñunda XX asırniñ başlarında «qobada qalğan gençler»niñ adları dualarda añılğan. Bu yerde qayd etmeli ki, Qurandaki rivayette, «qoba oğlanları»niñ adları ve buña oşağan iç bir türlü tafsilâtlar yoq, olar tek israiliyyatlardan kelip çıqa. «Yedi Efes genç»niñ adları aqqında bilgiler, Qurandan degil de, islâmdan evelki menbalarğa ait.

«Qoba adamları» aqqında meşur efsanenin özegi olğan qısqa, amma çoq yıllıq yuqu ikâyesi, müminlerniñ közlerinde balalarını yuqusızlıqtan qurtarğan, sağlam yuqu bergen bir küç aldı.

Qırım musulmanları arasında balalarğa yuqusızlıqtan qurtarğan duanıñ oqulması, İstilâ köyünüñ halqında, sürgünlikte Orta Asiyada da saqlanıp qaldı. Belli olğanı kibi, qırım-tatar halqı anda mecburiy şekilde 1944 senesi sürgün

ном Туркестане, т. е. действие переместилось «в самую глубь Средней Азии» [4, с. 223–224].

⁷ Er alda söz M. O. Attaya, A. Ye. Krımskiyniñ "Yedi yuqlağan Efes gençleri" aqqında kete. Moscow: Basmahane Krestniy kalendar, 1914. 70 s.

etilgen edi. Bir vaqiağa köre, bütün ömür beş vaqıt namazlarını qılğan, Quran ve arap urfatinen yazılğan diniy kitaplar oquğan, oraza tutqan eki esli-başlı tata-qardaş, torunını yuqlatqanda şu «yedi genç»niñ ve olarnıñ köpeginiñ adları olğan dua oquğanlar. Peyğamber Muhammed (s. a. v.) ve musulmanlarnıñ ayatlarinen bağılı rivayetler oquğanda, olar bu balağa tafsilâtlarnen «qoba gençleri» ve olarnıñ köpegi Qıtmır aqqında da aytıp bergenler.

Bugünki künde, «yedi genç» efsanesi esasında tizilgen yuqusızlıq duası, er alda tek esli-başlı qırımtaralarnıñ aqlında qalğandır.

Ondan da başqa qayd etmek kerek ki, cenkten evel Bağçasaraynıñ türk-tatar medeniyeti müzeyinde, elyazma ve basma, orta asır ve yañı vaqıtqa ait kitaplar arasında XIX asır tarihinen belli, «qoba sakinlerine» bağışlangan bir parça bar eken. Amma, 1976 senesi, bu parça Bağçasaray tarihiy-arheologik müzeyinden Ye. M. Saltıkov-Şçedrin adına Devlet kitaphanesine berilgen. Bu parça elyazma ya da tipografiyada basılğanı, müellifi kim olğanı aqqında bizim elimizde olğan vesiqalarda yazılmağan.

Musulman ananelerinden belli olğanına köre, Peyğamber Muhammedten (s. a. v.), onıñ aqiqatlığını bilmek için, kerçekten de çeşit rivayetler aqqında so-raştırğanlar (meselâ «qoba adamları» ya da Zu-l-Karnayn aqta), lâkin Qurandaki rivayetler İncildeki ikâyelerden pek farq ete.

Bu kibi rivayetlerni, olardaki ayrı sözlerni ya da ibarelerini añlamaq için, Tevrat ya da İncilge muracaat etmek doğru olmağanıñ hulâsa çiqarmaq mümkün. Olar bu söz ve ibarelerniñ añlaşılması için iç bir rol oynamaylar. Manaları aqqında aytacaq olsaq, Quranda açıq-aydın belli etilgeni kibi,⁸ olarnı Tevrat ve İncil degil de, Peyğamber (s. a. v.) añlata. Qurannıñ manasını añlamaq için, Tevrat ve İncilge baqmaq degil de, Peyğamberge (s. a. v.) muracaat etmek kerekligini at-Tabarinıñ bildirgen fikri añlata, «israillilerniñ rivayetlerindeki» malümatnı Qurannıñ manasını añlamaq için bilmek kerekmey, yani o malümatlar fayda ketirmey, olarnı bilmemezlikte zararsızdır. Bunı öz işinde akademik Piotrovskiy de qayd ete⁹.

⁸ «Одни говорят, что их было трое, а четвертой была собака. Другие говорят, что их было пятеро, а шестой была собака. Так они пытаются угадать сокровенное. А другие говорят, что их было семеро, а восьмой была собака. Скажи: «Моему Господу лучше знать об их числе. Это не известно никому, кроме немногих» [5, с. 316].

⁹ «изучение коранических сказаний позволяет конкретно определить сочетание чужого и своего в исламе...» [8, с. 5].

QULLANILĖAN EDEBİYAT

1. Абдураманова С.Н. Сюжет «Ноев ковчег» в крымскотатарской вышивке // Государственное бюджетное учреждение Республики Крым «Бахчисарайский историко-культурный и археологический музей-заповедник»: официальный сайт. 2022. URL: <https://handvorec.ru/novosti/syuzhet-noev-kovcheg-v-krymskotatarskoj-vyshivke/> (дата обращения 20.04.2022).
2. Гольдциер И. Култ святых в исламе. М.: ОГИЗ, 1938.180 с.
3. Зарринкуб А.Х. Исламская цивилизация / пер. М. Махшулов. М.: «Андалус», 2004. 237 с.
4. Катанов Н. Татарские сказания о семи спящих отроках // Записки восточного отделения Императорского русского археологического общества. Т. VIII, Вып. III–IV. СПб, 1894. С. 223–245.
5. Кулиев Э. Коран. Перевод смыслов. Издательский дом «Умма», 2007. 687 с.
6. Муртазин М.Ф., Кулиев Э.Р. Корановедение: учебное пособие. М.: Издательство Московского исламского университета, 2011. 370 с.
7. Пайкова А.В. Тунисская версия легенды о семи спящих отроках эфесских // Письменные памятники и проблемы истории и культуры народов Востока. XVII годичная научная сессия ЛО ИВ АН СССР (доклады и сообщения). Январь 1982 г. Ч. 1. М.: Изд-во «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1983. С. 167–174.
8. Пиотровский М.Б. Коранические сказания. М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. 219 с.
9. Ebü Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi. Taberi tefsiri. Cilt 5 / Terc. Hasan Karakaya, Kerim Aytekin. İstanbul, 1996. S. 331–391.

Müellif aqqında malümat: Seytumerov Şükri Seytmemetoviç – Tatarstan Cumhuriyeti İlimler Akademiyası Ş.Marcani adına Tarih institutınıñ Qırımdaki ilmiy merkeziniñ üyken ilmiy hadimi (420111, Baturina soqağı, 7, Qazan, Rusiye Federatsiyası); arhivaga2015@gmail.com

**«Знание об этом не приносит пользы,
а незнание этого не вредит»***

Шукри Сейтумеров

Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ

Аннотация. По мере распространения ислама связи с немусульманскими общинами расширились. Среди тех, которые приняли ислам, были также ученые, знающие Тору и Евангелие. Обращаясь в ислам, они делились с мусульманами

* Редактура и перевод текста статьи на крымскотатарский язык Гульнары Зайидовой.

библейскими описаниями событий, упомянутыми в Коране и сунне. Одной из библейских историй, упоминаемых в Коране и комментариях к нему, является знаменитый рассказ о «людях пещеры» – семи спящих отроках. Сказание изложено в суре под названием аль-Кахф (Пещера). Почитание спящих юношей, имевшее место во всем христианском мире со временем нашло свое отражение в исламской традиции. Этот сюжет приобрел широкую популярность в самых отдаленных частях мусульманской территории. Не обошел он стороной и мусульман Крыма, что выразилось, например, в практике обращения к преданию об обитателях пещеры в частной жизни

Ключевые слова: Ислам, «люди пещеры», Крым, Коран, Тора, Евангелие

Для цитирования: Сейтумеров Ш.С. «О malūmatlar fayda ketirmey, olarnı bilmemezlikte zararsızdır» [«Знание об этом не приносит пользы, а незнание этого не вредит»] // Крымское историческое обозрение. 2024. Т. 11, № 1. С. 207–214. DOI: 10.22378/kio.2024.1.207-214

Сведения об авторе: Сейтумеров Шукри Сейтмететович – старший научный сотрудник Крымского научного центра Института истории им. Ш. Марджани АН РТ (420111, ул. Батурина, 7, Казань, Российская Федерация); arhivaga2015@gmail.com

**“Knowing this is of no benefit,
but ignorance of this is harmless”***

Shukri Seytumerov

Marjani Institute of History of the Tatarstan Academy of Sciences

Abstract. As Islam spread, ties with non-Muslim communities expanded. Among those who converted to Islam were also scholars who know the Torah and the Gospel. Converting to Islam, they shared with Muslims biblical descriptions of events mentioned in the Qur'an and Sunnah. One of the biblical stories, mentioned in Quran and in commentaries to it, is well-known story about “people in cave” – seven sleeping lads. The legend is expounded in sura Al-Kahf. Worship of sleeping lads, that took place in the whole Christian world over time found reflection in Islamic tradition. This story acquired with popularity in the most remote parts of muslim territory. This process did not bypass the Muslims of the Crimea, expressed, for example, in the practice of turning to the legend about the inhabitants of the cave.

* Editing and translation of the article into the Crimean Tatar language by Gulnara Zayidova.

Keywords: Islam, cave people, Crimea, Koran, Torah, Gospel

For citation: Seytumerov Sh.S. “Knowing this of no benefit, but ignorance of this is harmless.” *Krymskoe istoricheskoe obozrenie=Crimean Historical Review*. 2024, vol. 11, no. 1, pp. 207–214. DOI: 10.22378/kio.2024.1.207-214 (In Crimean Tatar)

REFERENCES

1. Abduramanova S.N. The plot of “Noah’s Ark” in the Crimean Tatar embroidery. State Budgetary Institution of the Republic of Crimea “Bakhchisarai Historical, Cultural and Archaeological Museum-Reserve”: official website. 2022. URL: <https://handvorec.ru/novosti/syuzhet-noev-kovcheg-v-krymskotatarskoj-vyshivke/> (date: 20.04.2022). (In Russian)
2. Goldtsier I. The cult of saints in Islam. Moscow: OGIz, 1938.180 p. (In Russian)
3. Zarrinkub A.Kh. Islamic civilization. Translation by M. Makhshulov. Moscow: “Andalus”, 2004. 237 p. (In Russian)
4. Katanov N. Tatar tales of the seven sleeping youths. *Zapiski vostochnogo otdeleniya imperatorskogo russkogo arkheologicheskogo obshchestva=Notes of the Eastern Branch of the Imperial Russian Archaeological Society*. Vol. VIII. Iss. III–IV. St. Petersburg, 1894. (In Russian)
5. Kuliev E. The Koran. Translation of meanings. Umma Publishing House, 2007. 687 p. (In Russian)
6. Murtazin M.F., Kuliev E.R. Koranic studies: a textbook. Moscow: Moscow Islamic University Publishing House, 2011. (In Russian)
7. Paykova A.V. Tunisian version of the legend of the seven sleeping youths of Ephesus. Written monuments and problems of history and culture of the peoples of the East. XVII annual scientific session of the Leningrad Institute of Oriental Studies of the USSR Academy of Sciences (reports and communications). January 1982. Part 1. Moscow: Nauka Publishing House, Main Editorial Office of Oriental Literature, 1983. P. 167–174. (In Russian)
8. Piotrovsky M. B. Koranic tales. Moscow: Science. Main editorial office of oriental literature, 1991. 219 p. (In Russian)
9. Ebü Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi. Taberi tefsiri. Cilt 5. Terc. Hasan Karakaya, Kerim Aytekin. İstanbul, 1996. S. 331–391. (In Turkish)

About the author: Shukri S. Seytumerov – Senior Research Fellow of the Crimean Scientific Center, Marjani Institute of History of the Tatarstan Academy of Sciences (7, Baturin Str., Kazan 420111, Russian Federation); arhivaga2015@gmail.com